

Tauffer Emil-díjasok

Idén kapták meg először

– Ugye, milyen szép? – mutatja az ezüstösen csillogó nagy érmét, amelynek hátoldalára az ő neve van bevésve: *Gyenei Józsefné*. Tekintetével szinte simogatja a pálhalmi intézet bv. osztályának helyettes vezetője a Tauffer Emi-díj tárgyi emlékét, harminchét év helytállásának, hűségének jutalmát.

– Tudod, az egész életem benne van – színezi hangját a még mindig ünnepléses érzelem –, rövidesen nyugállományba megyek, január 31-én leszek ötvenöt éves, nem baj, ha ezt nem írod

meg. Tegező közvetlensége az első pillanattól magával ragad.

Dunaújváros-külsőnél szálltam le a vonatról, kissé szorongva, elvégre őrnagyról, tiszti beosztásban lévő nőről ritkán van szerencsénk portrét készíteni. Civilruhás rövid, vörös hajú, megnyerően közvetlen modorú, középkorú nő fogadott. Gépkocsiba ülünk, egy kilométerre esik a pálhalmi börtön.

Hányszor de hányszor gyalogolta végig ezt az utat Gyenei Józsefné.

– Ötvenhétben érettségiztem – idé-

Gyenei Józsefné átveszi a díjat dr. Weber János államtitkártól

zi fel a múltat, miközben egyenruhás kolléganője elénk teszi a két csésze feketét. Dunaújvárosban laktunk, pontosabban itt, a külső vasútállomáson, az őrházban. Apám vasutas volt, anyám háztartásbeli.

Fegyelemre, tiszteletre neveltek. Sokat nélkülöztünk, egy akataskával jártam végig az osztályokat, a hugom is tanult; a szüleimnek az volt a meggyőződése, azzal segítenek egy életre, ha taníthatnak bennünket. Erzsikének inkább azt kellett mondani: tedd már le azt a könyvet! Az iskolában nem kivételes képességeivel tűnt ki, hanem szorgalmával. A munkahelyén is ez vitte előbbre: *kitartás, óriási önfegyelem*. A tankönyvről jut eszembe az a lényeges könyv, mármint munkakönyv, ami Gyenei Józsefnének sose volt. Amikor a bévéhez jelentkezett, nem kellett. Más munkaviszonya pedig a bévén kívül nem volt. Ő tehát a munkakönyv nélküli ritka magyar állampolgárok egyike.

– *Hogyan kerül egy májusban érettségizett tizennyolc éves lány már júniusban a büntetés-végrehajtáshoz?*

– Közeli szomszédunk, mondhatni barátnőm, ajánlotta Pálhalmát. Ő titkármóként dolgozott az intézményben. Én a szüleimen akartam mindenáron segíteni, a filléres gondokon enyhíteni. Irodai munka? Hisz ez a szívem vágya, alkalmazkodni tudok, számolni úgyszintén, így kerültem a pénzügyi szolgálathoz, 57-ben, havi 650 forint fizetésért.

– *A börtön aurája nem taszított? Mélyvíz lehetett az egynéhány hónapja még matrózbúzós lánynak? Tizedesi rangban rögvest egyenruhát ölteni...*

– Inkább érdekes volt. Az elítéltekkel én csak az iratokon keresztül találkoztam. 1964-ben kerültem át az igazgatási szolgálathoz.

*

Erzsike 1958-ban ment férjhez, párja a százhalombattai hőerőműnél dolgozott. Pusztaszabolcson, kezdetben az anyósánál laktak, tanyán, önálló otthonra gyűjtögetve. Pusztaszabolcson a vasútállomásig 3 kilométert gyalogolt hóban, sárban, fagyban, hóben. A Dunaújváros szántóföldjeit övező műúton plusz még egy kilométert. Mindezt oda-vissza.

– Hajnali négykor keltem, este fél hétre értem haza, hétkor kezdtem el főzni. Szerencsém volt: mai napig szeretek dolgozni. Három gyermekem született. Anyám sokat segített a háztartási munkában. Sikerült családi házat építenünk. Keverőgéppel csináltuk a blokkteglákat, a párommal a nyugdíj békés éveiről álmodoztunk. A férjem sose lett nyugdíjas. 1991-ben meghalt, jajszó nélkül, ötvenkilenc évesen rákban, egy kórházi ágyon. A gyerekek, szegények, nehezen viselték el a váratlan halált. Én meg arra gondoltam, a munkahelyemet nem adhatom fel, nevelni kell őket, az élet megy tovább. Sok jó szót kaptam mindenkitől.

Erzsike elvégezte az általános bün-

tetés-végrehajtási tanfolyamot, szakaszvezető, majd őrmester, törzsőrmester, főtörzsőrmester lett, 75 körül zászlóssá lépett elő. 76-ban a parancsnok javaslatára a Rendőrtiszti Főiskolára került.

– Levelező tagozaton mi voltunk az első csoport – emlékezik vissza. – Lelkesített a felbuzdulás, hogy tiszt lehetek. Nehéz volt, uramisten, öt-hét-tizenhat éves gyerekek mellett tanulni. Olykor a villamoson potyogtattam a könnyeket egy-egy vizsga előtt, mi lesz, ha nem felelek meg.

Megfelelt. Négy év alatt egyetlenegyszer sem késett el munkahelyéről, sose volt beteg. Gyenei Józsefné 1980-ban sikeresen államvizsgázott, hadnagyi rendfokozatot kapott.

Erre az időre esik, hogy az elítéltekkel is közvetlen kapcsolatba került.

– Hangos, Bernátkút, Sándorháza, Mélykút... Az üzemegységekbe iratokkal a kezemben kísértem a Székesfehérvári Megyei Bíróságról hozzánk érkezett bírót az elítéltek feltételes szabadon bocsátása ügyében. A bv. bíró az előterjesztés alapján meghallgatta az elítélteket és döntést hozott.

– *Ahogy hallgatlak, nem sok konfliktus volt az életemben. Egyenes előrehaladás, egy tragikus ponttal, a férjed elvesztésével.*

– Valóban sima volt a pályám. Ha előlről kezdhetném, ugyanítt kezdenék. Persze, ma mást jelent bévésnek és mást elítéltnek lenni.

– *Hogy érted ezt?*

– Régen az anyagiak miatt nagy szó volt a büntetés-végrehajtásnál dolgozni. Az előny csökkent, más vállalatoknál is jobban fizetnek. Az elítélteknek jóval több kedvezmény jár, újságot olvasnak, tájékozottak, minden este fürödhetnek. Pozitívan változik az elítéltek életmódja.

– *Kilenc női beosztottjához vajon hogyan viszonyul a bv. osztályvezető-helyettes?*

– Nem vagyok rá igazán alkalmas, mert nem vagyok elég szigorú. Fiatalkoromtól itt dolgozva nagyonis megértő lettem a gyermekeket nevelő anyákhoz. Egyforma munkát elvárni mindegyikőjüktől nem lehet.

– *Elárulnál egy titkot vagy tippet, hogyan lehet háromgyermekes anyából kiváló munkaerő?*

– Gondolati élesváltással. A vonaton Pálhalma felé tartva kikapcsoltam az otthoni gondokat, hazatérőben viszont a börtönügyeket szellőztettem ki. A kettő együtt nem megy. Tudni kell átállni, energiánkat megfelelően csoportosítani.

*

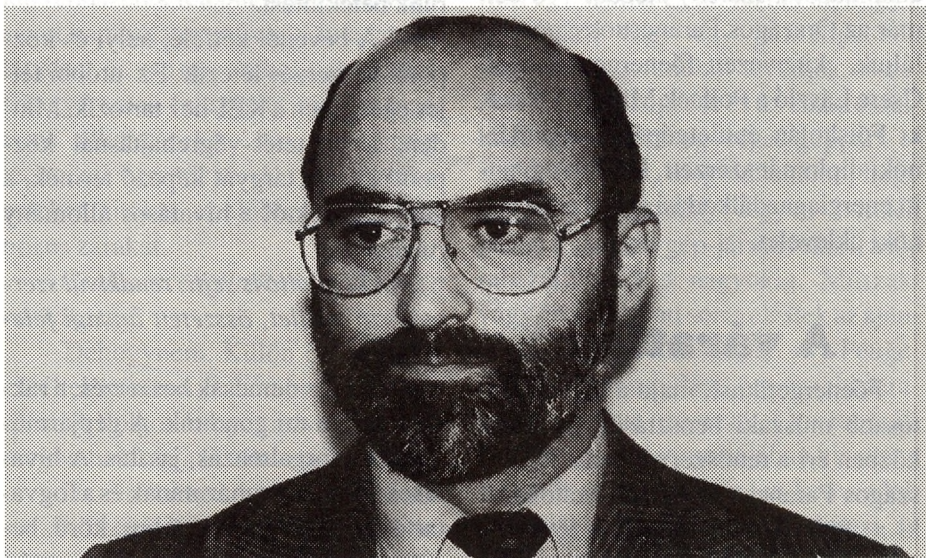
Erzsike várja már a nyugdíjat; idős szülei még élnek, tőle remélhetnek több törődést. Nyakában aranylánc E-betűvel.

– A férjemtől kaptam, a másodiktól – mondja felcsillámló tekintettel. – Úgy történt, mint a mesében. Dunaújvárosban az utcán beszélgetve egy ismerőssel, egy arra haladó férfi felfigyelt Er-

zsike hangjára. Megvárta, míg befejezik és megszólította; csak nem ő az, a messzi gyerekkorból?

A hűtőgépszerelő kisiparosnak a felesége halt meg. Párját veszítetten talált egymásra egy idősödő férfi és nő. Nemcsak a húszéveseké a világ; a bol-

dogság jól jön ötven, hatvanévesen is. S mintha a nehéz kezdetet honorálná a sors, Erzsikét párja sokszor várja gépkocsival a főbejárat előtt. Már nem gyalogol napi nyolc kilométert, mint évtizedeken át.

Csere László

A véletlen

Véletlenül került a büntetés-végrehajtáshoz, váratlanul a '91-ben megalakult KEI élére. Elsőként kapta meg a Tauffer Emil-díjat, s csak utoljára enged beszélgetésünk alkalmából némi betekintést a magánéletébe. Kivételes munkabírás, kivételes szerénység. Akiról szó van: Csere László.

Újsághirdetés, 1969 májusában:
„Papíripari Vállalat keres középfokú

végzettséggel raktáros vagy anyagbeszerző munkakörbe fiatalat. Kozma utca 11.” A fiatalember a kanyargó 28-as vilamosról leszállva, tévedésből *besétál* a Budapesti Fegyház és Börtön Faipari Vállalatához. Besétálni persze a börtönbe nem lehet, ezúttal sem az történik, hanem bekopogtat, s egy egyenruhából éppen átöltöző férfitől kérdezi: ez a papíripari vállalat?

Nem, miért, mit akar? – hallja a választ és elmondja, a hirdetésre jött, a-

nyagbeszerzőnek. Arra nekünk is szükségünk van, mondta a férfi. Így került a bévéhez Csere László huszonegy évesen. A Debrecenben érettségizett fiatalember a katonaságot követően, az öt plusz egyes képzés nyomán az asztalos szakmához is értett.

Átszervezés, 1991 ősze. A polgári alkalmazott, szerény kezdőt '75-ben már az Országos Parancsnokságon találjuk, kinevezett főenergetikusként. Csere László a Pollack Mihály Műszaki Főiskolán épületgépész üzemmérnöki diplomát szerzett, később ugyanitt energiagazdálkodási szaküzemmérnöki oklevelet.

A váratlan

Főenergetikus, majd a legváltozatosabb műszaki beosztások betöltése közben éri a rendszerváltozás. Az Országos Parancsnokság pályázatokat ír ki a különböző főosztályvezetői beosztásokra. Csere László két főosztályvezetői állást pályáz meg, egyiknél sem nyerő. A kudarc mélyen elgondolkoztatja. A pályázat idején osztályvezető-helyettes a vállalatfelügyeleti és beruházási osztályon, gondolhatnánk, az átszervezésben létrejövő vállalatfelügyeleti főosztály vezetői munkakörére jogosan startol. Nem őt nevezik ki. A másik pályázat a gazdasági főosztály élére, amely úgyszintén több osztályból létesült, számára szintén kedvezőtlen döntést hoz.

Ekkor éri az országos parancsnok a-

jánlata: elvállalná-e egy új szervezet, a KEI irányítását? Némi gondolkodás után Csere László igent mond.

A felelősség

A Központi Ellátó Intézet intézményrendszeri működésébe tőle nyernünk betekintést.

– A bévénél kétféle, helyi és központi beszerzés létezik. Ez utóbbi teljes egészében a KEI-hez tartozik. Minden, a büntetés-végrehajtásnál központi ellátás tárgyát képező termék, a gépjárművektől a hivatásos állomány ruházatáig.

– *A kívülálló is sejti: rendkívül szeretőgazó terület, összetett anyagi felelősséggel.*

– Az. És nemcsak beszerzés, a raktározás is a mi gondunk. A gépjárműveknél a forgalmazás, javítás. A hivatásos állomány ruházatának és a fogvartottak öltözetének teljes körű beszerzésén túl raktározási és elosztási teendőink is vannak. A hír-, biztonságtechnika beruházásai, a hagyományos technika szervizelése, a belső hírendszerek, főkapuk, belső átjárók zárrendszereinek gyártása, mind hozzánk tartozik.

– *Gondolom, nem akármilyen zárat rendel a KEI.*

– A mi igényeinknek megfelelő biztonsági zárat. Megnyugtatóbb, ha saját elképzelés szerint a saját műhelyen belül folyik a gyártás. A mi embe-reink találták meg még a jogelőd szer-

vezetben az elektromosan vezérelhető mechanikus zárás korszerű módozatát.

A bévé sajátos igényeit kielégítő KEI osztályszervezetben működik. A kilenc osztály egyike a hír-, biztonságtechnikai osztály. Itt szabad munkavállalók és elítéltek dolgoznak. A szabad munkavállalók a hír-, biztonságtechnikai rendszerek telepítésével, szervezésével kapcsolatos műszaki feladatokat látják el, és van egy műhely, ahol elítéltek gyártanak felügyelet mellett bizonyos alkatrészeket, hír-, biztonságtechnikai berendezéseket, rácsszerkezeteket, ajtókat, az előbb említett omnibusz zárat.

– Csak nem elítéltek gyártják még a rácsokat is?

– Dehogynem. Külön öröm, ha az elítéltek körében szakembert találunk e célra. A dolgok kényes mivolta miatt a megbízhatóság a kiválasztási elv.

– Visszaélhetnek a műhelybeosztással az elítéltek? Gondolok itt holmi önkényes barkácsolgatásra, a biztonságveszélyes eszközök gyártására.

– A KEI fennállása óta bizonyítottan nem, de gyanú már felmerült olyes mire. A gépjármű üzemeltetési osztály a legnagyobbak egyike: három effektív műhellyel. Egyik a Paulay Ede utcában van, a másik a Tököli Fiatalkorúak Börtönében, a harmadik pedig Baracs-kán. Négy-ötszáz jármű, személygépköcsi, rabszállító furgon tartozik ide. 1992-ben kezdődött a gépjárműpark jelentős típusváltása; ennek során megkezdődött a kis rabszállító Nysák,

a régi Ladák, a nagy rabszállító járművek cseréje. Az Országos Parancsnokság a KEI-vel közös piackutatást végzett a járműpark felújítására.

– Több szállítási árajánlatot kértünk a Ford, Fiat, Volkswagen, Nissan, Peugeot típusú járművekre. A minőségen túl az ár volt fontos és a lehetőség szerinti egy széria. Célul tűztük ki, hogy a járműpark vagy egy járműtípusból, vagy kevés számúból tevődjék össze. A szerelők kiképzése és az alkatrészellátás egyszerűbb egységes géppark esetén. Kiderült, megoldhatatlan, hogy egyetlen gyártmány legyen minden jármű a személygépjárművektől, a kis rabszállítóktól a nagyokig. Műszaki vagy árokok miatt sorra estek az ajánlatok, végül a Volkswagen és a Peugeot maradt versenyben. A műszaki paraméterek szinte azonosak, a kis rabszállító járművek kategóriájában viszont a Peugeot-ot szállító cég tett kedvezőbb árajánlatot. Ez eldöntötte a kérdést, az Országos Parancsnokság a személygépkocsitól kezdve a kis teher kategóriáig a Peugeot mellett döntött. A Peugeot furgonok jórészt felváltották már a lengyel Nysákat. Idén végére érünk a Nysa elítéltszállító járművek cseréjének, a nagy befogadóképességű rabszállító járművek kiváltását pedig 1994-ben kezdjük el.

– Ha nyugati filmek páncélsoda furgonjait látja, nem fáj a szíve?

– De még mennyire. Messzi vagyunk tőlük. Rengeteg információt gyűjtünk be, de a tengerentúli prospek-

tusok kínálata egyelőre csak vágyálom. A lényegi különbség az, hogy ott eleve rabszállító furgonokat gyártanak, míg mi a normál járműveket alakítjuk át rabszállítóvá. A J-5 Peugeotot belső terét például átalakítani, rácsozni kellett.

A régi rabszállítókat folyamatosan értékesítik, értékbecslés alapján tízezrekért kénytelenek eladni. A rácsokkal azonban nem tudnak mit kezdeni. Azaz együtt kínálják a vevőnek. Szerelje le az, aki a szomorú emlékü járgányt olcsósága folytán megveszi. Biztonsági szempontból a rabszállítókat technikai állapota kiemelkedő fontosságú. A „le-robbant” kocsik veszélyforrást képeznek mind a forgalombiztonságra, mind az őrzésre nézve. Tököl-Szigetcsép térségében fordult elő a múltkoriban az a képtelen eset, hogy rabok hálálkodtak őrzőiknek. Kiesett egy kerék, súrlódott, majd kigyulladt a furgon egyik oldala. Az örök lélekjelenlétén múlt, hogy a totálkáros kocsiból valamilyen épségben „szabadultak”.

Aggodalom

– *A költségvetéstől nagyban függ a büntetés-végrehajtás. Melyek azok a területek, ahol hovatovább az anyagi feltételek szűkössége folytán a kiegyensúlyozott működés esélyei megkérdőjeleződnek?*

– Több kritikus területünk van. Szinte nincs olyan ellátási terület, ahol ne lenne gond. Soroljam őket? Vegyük az épületek állapotát. Évtizedek óta nincs elegendő pénz a karbantartá-

sukra, megfelelő szintű felújításukra. Szó szerint csak tűzoltómunkákat végzünk. Ha ez a szűkmarkú tendencia folytatódik, be kell zárunk intézményeket, leromlott épületszárnyakat le kell bontanunk. Mi többnyire saját ellátásra berendezkedő szervezet vagyunk, kinkeservvel biztosított feltételrendszerben. A gyulai elítéltkonyhát például a tisztiorvos bezáratta.

– *Mi volt ennyire rossz?*

– Semmi se jó – inkább így mondanám. Ósdi épületörökség, amelynek felújítására a tervek elkészültek, hamarosan versenytárgyaláson döntünk a kivitelezőkről. Jövőre lesz konyha, addig hordják a menüt, ami így persze többbe kerül.

Több tízmillió forint hiányzik a norma szerinti ruházati ellátáshoz. A hivatalos állománynak járó ruhákat ki se tudják adni az új felszerelőknak, csak a szolgálat ellátásához feltétlenül szükségeseket. Egy év múlva juthatnak tartalékoltözethez. Hihetetlen energiákat igényel tőlünk az olcsóbb megoldások görcsös keresése. Az elítéltek a honvédségtől levetett, egyéb forrásból beszerzett ruhákban járnak.

– *Különösen az elítélt nők panaszkodnak rabruháikra, cipőikre.*

– A nők kényesebbek arra, hogy ne legyen foltos az öltözkük, ne lötyögő, bő szoknyákban járjanak. A javított ruha persze előfordul, munkaruhanak igyekszünk kiadni. Ismétlem, a személyi állománynak se tudunk megfelelő ruházatot biztosítani. Kénytelenek

vagyunk a másodosztályú ruhákat is visszaforgatni. Köznyelven szólva: a használat. A KEI-ben 216 ember dolgozik. Mérnökök, közgazdászok, szakirányú felsőfokú végzettségűek, szakmunkások, büntetés-végrehajtási szakemberek. Van néhány megszállott, akiket izgat, hogy a műszakilag érdekes, különlegesen egyedi kívánalmaknak megfeleljenek. Ők nem mennek el, csak kikopnak. A fiatal szakemberek több pénzért könnyebben továbbállnak.

– Nem hallgathatom el a személyi állomány kritikus jövedelemszintjét – mondja Csere László. – A költségvetés mostohán bánik a büntetés-végrehajtással, és ez befolyásolja a hangulatunkat. A beruházó-tervező osztályon például 90 százalékban mérnökök dolgoznak. Érdemes lenne a fizetésükre jobban odafigyelni. Megérdemelnék.

*

Csere László nyitott a szakmai kérdésekben, zárkózott a magánéletében. Hetvenegyben nősült, felesége a fővá-

rosi bv. intézetben, a Markóban dolgozik. Két lányuk van. Az Etele úton 52 négyzetméteres lakásban laknak, a nyolcadik emeleten. Kifejezetten műszaki érdeklődésű ember. A szépirodalom nem vonzza, viszont a szakkönyvtára annál jelentősebb. A futball nem érdekli, a meccs hidegen hagyja. Boldog, ha háztartási gépeket javítgat vagy a faházban barkácsolgathat a tizenkét éve bérbe vett telken. Gyümölcsfákat ültet hobbitól. Barátja csak egy van. Magával szemben megfogalmazott igénye viszont számtalan. Az a kérdés izgatja, hajtja, amire még nem tudja a választ. Gyűlöli az agresszivitást. Zavarja, ha dicsérik. A felesége megújuló aggodalommal mondja: „Túlzás, hogy mennyit dolgozol”. Négy óra negyvenkor hajnalonta csörög a vekker és az Etele térről egy negyvenhét éves férfi súlyos anyagi, erkölcsi felelősséggel a vállán munkába indul. Várja egy hatalmas, önellátó szervezet minden részegysége.

Pardi Anna